

Nederlandsch Zendeling Genootschap

Abstract

Het Nederlandsch Zendeling Genootschap was een protestantse zendingsorganisatie die zeer actief was in het verzamelen van objecten in Indonesië. De collectie van het NZG werd in Nederland gebruikt om nieuwe zendelingen mee op te leiden. Een deel van de collectie van het NZG is uiteindelijk bij het Wereldmuseum Rotterdam terecht gekomen.

Geschiedenis

Ten tijde van de VOC en WIC was de zorg voor kerk en zending in de Nederlandse overzeese gebieden bij de compagnie belegd, waarbij de VOC respectievelijk in de oostelijke koloniën en de WIC in de westelijke koloniën deze verantwoordelijkheid droeg. De VOC liet geen particuliere zendelingen toe, maar in Suriname werden vanaf de achttiende eeuw de Herrnhutters toegelaten. Om deze reden maken de kerkelijke archieven uit deze periode onderdeel uit van de Compagniesarchieven, die in het geval van de VOC berusten bij het Nationaal Archief van de Republiek Indonesië (ANRI). De kerkelijke verantwoordelijkheden van de VOC en WIC werden in de negentiende eeuw door de Nederlandse overheid overgenomen. Hierdoor ontstonden de Protestantse Kerk in Nederlands Oost-Indië, ook wel de Indische Kerk, en de Protestantse Kerk in West-Indië. Deze overgang schiep de mogelijkheid voor Nederlandse christenen om zendingswerk uit te gaan voeren in de Nederlandse overzeese gebieden. Naar Engels voorbeeld werd zodoende in 1797 het [Nederlandsch Zendeling Genootschap](#) opgericht, dat zich vestigde in Rotterdam.

Veel leden en donateurs van het NZG waren verbonden aan de Nederlandse Hervormde Kerk. De meeste zendelingen van het NZG waren gestationeerd op [Java](#) en [Sulawesi](#) en in mindere mate waren zij ook in andere gebieden binnen voormalig [Nederlands-Indië](#) actief. Het NZG was zeer actief in het verzamelen van objecten. De collectie van het NZG diende om toekomstige zendelingen te kunnen lesgeven over de Indonesische talen en culturen. Later werden de collecties uitgeleend aan diverse tentoonstellingen en musea zoals aan de Wereldtentoonstelling van 1883 en het Rotterdamse Museum voor Land-, Taal- en Volkenkunde (het tegenwoordige Wereldmuseum Rotterdam).

Naast het zendingswerk zelf organiseerden zendelingen ook volksonderwijs, wetenschappelijke activiteiten en zetten ze winkels en drukkerijen op.

Herkomstonderzoek

Het archief van het NZG is beschikbaar via het [Utrechts Archief](#) binnen de inventaris van de rechtsvoorgangers van de Raad voor de Zending. Deze archieftoegang beschikt over uitgebreide informatie over de geschiedenis van het NZG en de archiefvorming van de organisatie. De [toegang over publiciteit](#), onder 1.2.2.6.8, bevat stukken over voorwerpen uit het bezit van het NZG die onder andere werden uitgeleend aan de Wereldtentoonstelling in 1867 en 1883 en aan het Museum voor Land- en Volkenkunde (tegenwoordig Wereldmuseum Rotterdam). Deze stukken zijn digitaal beschikbaar.

In het [Repertorium van Nederlandse zendings- en missie-archieven 1800-1960](#) dat is opgesteld door het Huygens Instituut, is een uitvoerig lemma over het Nederlandsch Zendeling Genootschap te vinden. Hierin is een korte geschiedenis van het genootschap te vinden en

staan verwijzingen naar relevante bronnenpublicaties en archiefmateriaal.

Related Aids

- [Zendelingen en missionarissen in gekoloniseerde gebieden](#)
- [Nederlands Volkenkundig Missiemuseum](#)
- [Nijmeegs Volkenkundig Museum](#)
- [Wereldmuseum Berg en Dal](#)
- [Missiemuseum Steyl](#)

Primary sources

Archief:

Het Utrechts Archief 1102-1 Raad voor de Zending: rechtsvoorgangers - inventarisnummer 1 Bevat onder meer stukken van individuele zendelingen. Met name het deel over publiciteit (1.2.2.6.8) bevat stukken over voorwerpen en tentoonstellingen.

<https://hetutrechtsarchief.nl/collectie/609C5BA03A744642E0534701000A17FD>

Archief:

Stadsarchief Rotterdam 563 Archief van het Museum voor Land- en Volkenkunde en Maritiem Museum Prins Hendrik te Rotterdam - inventarisnummer 298 Correspondentie van NZG over schenkingen aan het Museum voor Land- en Volkenkunde (het huidige Wereldmuseum Rotterdam).

<https://hdl.handle.net/21.12133/F7E7E25DAF9F49B49F6A2D68408A3849>

Secondary sources

Boek:

Catalogus van voorwerpen en modellen ter veraanschouweling van het huiselijk en maatschappelijk leven der bevolkingen van Oostelijk-Java, de Minahassa (Celebes), Amboen, de Oeliassers, Boano, enz., verzameld in het Zendelinghuis van het Nederlandsche Zendelinggenootschap, 1874. Catalogus uit 1874 met daarin lijsten van objecten in het bezit van het NZG.

[WorldCat 993621798, https://books.google.nl/books?id=zoOCOEgNA4AC&printsec=frontcover&hl=nl#v=onepage&q&f=false](https://books.google.nl/books?id=zoOCOEgNA4AC&printsec=frontcover&hl=nl#v=onepage&q&f=false)

Artikel:

'Mededeelingen van wege het Nederlandsche Zendelinggenootschap :[bijdragen tot de kennis der zending en der taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië], jrg 6, 01-01-1862', 1 januari 1862. Lijst uit 1862 met objecten in het bezit van het NZG.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMZEND01:002526001:00094>

Artikel:

Schefold, Reimar, en Han F. Vermeulen. Treasure Hunting?: Collectors and Collections of Indonesian Artefacts. Mededelingen van Het Rijksmuseum Voor Volkenkunde. Leiden: Research School of Asian, African, and Amerindian Studies (CNWS), Universiteit Leiden, 2002. Boek over de geschiedenis van het etnografisch verzamelen in Indonesië. De collectie van het NZG wordt hierin ook behandeld.

<https://search.worldcat.org/title/907014546?oclcNum=907014546>, ISBN 9789057890789, WorldCat 907014546

Artikel:

Kanhai, Parveen. "Een kostbaar bezit: de vroege verzameling van het Nederlandsch Zendelinggenootschap (1855-1867)." Jaarboek Vereniging Vrienden Etnografica 8 (2020): 80-97. Artikel over de vroege verzameling van het NZG.

<https://search.worldcat.org/title/844374705?oclcNum=844374705>, ISBN 2214-1111, WorldCat 844374705

Tijdschrift:

Zendelinggenootschap, Nederlandsche. Mededeelingen van wege het Nederlandsche Zendelinggenootschap:[bijdragen tot de kennis der zending en der taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië]. Wijt, 1859. Het tijdschrift bevat voornamelijk bijdragen van de NZG-zendelingen over hun activiteiten, enkel incidenteel over de verzamelde objecten. De edities van 1857 tot en met 1919 zijn allemaal digitaal toegankelijk via [Delpher](#).

https://books.google.nl/books/about/_Mededeelingen_van_wege_het_Nederlandsche.html?id=WvZTAAAACAAJ&redir_esc=y

Website:

Repertorium van Nederlandse zendings- en missie-archieven 1800-1960 - Nederlandsch Zendeling Genootschap Online database van het Huygens Instituut met informatie over de geschiedenis van het NZG en waar relevant (archief)materiaal te vinden is.

https://resources.huygens.knaw.nl/repertoriumzendingmissie/gids/_organisatie/3356531829

Relevant Data

TO BE FILLED

*first edited by Wiebe Reints as original_author on 2024-03-14
last edited by Wiebe Reints as original_author on 2025-12-23*